

Socialförvaltningen

Datum: 2023-04-03

**Platsgaranti särskilt boende för äldre 90+
som upplever stor otrygghet**

I motion nummer 36/2022 väckt i Kommunfullmäktige 2022-12-12 KF § 8:52 "Platsgaranti särskilt boende för äldre 90+ som upplever stor otrygghet" föreslår Sofia Almgren (S) och Lars Frid (S) ett införande av platsgaranti på särskilt boende för personer 90 år och äldre som upplever stor otrygghet i ordinärt boende. Motionärerna menar att otrygghet i ordinärt boende ökar med stigande ålder och ensamhet och att behovet kan anses vara av psykisk och social karaktär. De menar vidare att detta behov inte säkerställs genom att maximera hemtjänstinsatserna då otryggheten återkommer när individen blir ensam.

Informationen har sammanställts från rapport "organisatoriska och ekonomiska konsekvenser av att införa platsgaranti på särskilt boende för 90 åringar och äldre" VON 2022/0006, samtal med enhetschefen för enheten för stöd till äldre och funktionsnedsatta, telefonsamtal med biståndshandläggare i Danderyds kommun, Danderyds kommuns riktlinjer "Riktlinjer för handläggning av bistånd enligt Socialtjänstlagen (2001:453) inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning i Danderyds kommun, Österåkers kommuns riktlinjer för bistånd enligt Socialtjänstlagen till äldre och till personer med funktionsnedsättning VON 2019/0059-730, Boendeprognos för Vård- och omsorgsnämndens målgrupper år 2023-2030 och mailkontakt med biståndshandläggare i kranskommuner.

Särskilt boende för äldre

Särskilt boende för äldre är en behovsprövad boendeform enligt Socialtjänstlagen. Kommunerna är enligt 5 kapitlet 5 § i Socialtjänstlagen skyldiga att tillhandahålla särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre som behöver särskilt stöd.

I 4 kap 1 § Socialtjänstlagen regleras rätten till bistånd. "Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt"

"Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skäligen levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv."

Utöver lagstiftningen har kommunerna riktlinjer samt andra lokala rutiner och stöddokument som stöd vid handläggningen av ansökningar enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen. I Österåkers kommuns riktlinjer framkommer bl a att: "Bistånd med permanent särskilt boende beviljas personer med ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser dygnet runt och som inte kan tillgodoses i den egna bostaden med hjälp av hemtjänstinsatser eller på annat sätt.

Behovet av särskilt boende ska grundas sig på en helhetsbedömning där den enskildes situation och möjligheter vägs samman med fysiska, sociala, medicinska, psykiska och existentiella behov. Otrygghet och oro kan vara ett skäl." Vid utredning av en ansökan om bistånd enligt 4 kap 1 § ska en individuell bedömning av den sökandes behov alltid göras. Ett införande av platsgaranti enbart utifrån ålder kan inte införas då insatsen är behovsprövad vilket motionärerna poängterar.

I motionen hänvisas till Danderyds kommun som enligt motionärerna tillämpar platsgaranti för individer 90+ där stor upplevd otrygghet i ordinärt boende är en av de bedömningsgrunder som tas i beaktande i behovsprövningen.

I Danderyds kommuns riktlinjer står följande att läsa gällande särskilt boende:

”Särskilt boende beviljas till personer som har ett omfattande och varaktigt omvårdnadsbehov dygnet runt och som inte kan tillgodoses i den egna bostaden med hjälp av hemtjänstinsatser. Behovet av särskilt boende ska grunda sig på en helhetsbedömning där den enskildes situation och möjligheter vägs samman med fysiska, sociala, medicinska, psykiska och existentiella behov. Rätten till särskilt boende kan föreligga vid olika behov utifrån de individuella förutsättningarna. Exempel på bedömningsgrund:

- Omvårdnadsbehovet ska vara så omfattande över dygnets alla timmar att behovet inte kan tillgodoses på hemtjänstinsatser.
- Särskilda medicinska behov i kombination med tillsynsbehov som kräver närhet till sjuksköterska eller omvårdnadspersonal.
- Kognitiv svikt, demenssjukdom eller psykisk ohälsa som medför oro och påverkar den enskildes förmåga att fungera i ordinärt boende.
- Personer som fyllt 90 år och upplever stor otrygghet i ordinärt boende”

Österåkers kommuns och Danderyds kommuns riktlinjer är mycket lika när det gäller bedömningsgrunder med undantaget att Danderyds kommun har exempel på bedömningsgrunder där bl a personer som fyllt 90 år och upplever stor otrygghet i ordinärt boende beskrivs.

Vid samtal med biståndshandläggare i Danderyds kommun framkommer att det inte rör sig om någon automatisk platsgaranti för de som är 90 år eller äldre utan att det vid behovsbedömningen tas extra hänsyn när det gäller otrygghet och osäkerhet för denna målgrupp, vilket också framkommer av deras riktlinjer. Då det i Österåkers kommuns riktlinjer hänvisas till oro och otrygghet tas detta redan i beaktande i den helhetsbedömning som görs vid en utredning av behov av särskilt boende för äldre oavsett ålder.

Särskilt boende i kommuner i Österåkers närhet

Vid en kartläggning av hur det ser ut i de närliggande kommunerna Täby, Danderyd, Lidingö, Sigtuna och Vallentuna framkommer att endast Danderyd har en skrivelse om att man för personer 90 år och äldre ska ta extra hänsyn när det gäller otrygghet i ordinärt boende.

Beläggning

Vård- och omsorgsnämnden förfogar över 424 platser i särskilt boende. 10 platser i egen regi och 150 enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Inom kommunen finns ytterligare 264 platser enligt lagen om lagen om valfrihetsystem (LOV). Dessa platser kan även andra kommuner som har avtal med det specifika boendet nyttja. I mars 2023 har Österåker kommun 301 personer boende på de nio särskilda boenden som finns inom kommunens geografiska gränser. Denna siffra inkluderar personer placerade från andra kommuner enligt länsöverenskommelsen där hemkommunen förbinder sig att dels utreda behovet av särskilt boende samt behålla kostnadsansvaret.

I dagsläget är platstillgången således god på särskilt boende även om tillgången på somatiska platser inte är lika god som tillgången på demensplatser. På sikt kommer dock platserna att beläggas då den åldrande befolkningen ökar.

Befolkningsutveckling, framtida prognos, hälsa och behov hos äldre

Dagens äldre har enligt SKR (Sveriges kommuner och Regioner) bättre hälsa än för en generation sedan. Enligt uppgifter från SCB (Statistiska centralbyrån/statistikmyndigheten) har antalet personer i Sverige över 60 år ökat med 65 procent, den största ökningen är 90 år och äldre.

2022-12-31 hade Österåkers kommun 49 138 invånare. Nedan ser vi prognosen för antalet 65 år och äldre de närmaste åren:

Befolkningsutvecklingen för personer 65 år och äldre i Österåkers kommun:

Ålder	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
65-79	6 677	6 609	6 493	6 490	6 484	6 583	6 768	7 019	7 345
80-89	1 996	2 204	2 461	2 688	2 883	3 024	3 148	3 241	3 288
90+	345	369	389	405	436	475	528	574	619

Det framgår således att det finns ett allt större antal personer som är 90 år och äldre i Österåkers kommun de närmaste åren.

I SCB:s kartläggning av Sveriges äldre från 2022 framkommer att i åldrar över 90 år är specialbostad för äldre och funktionshindrade den vanligaste bostadsformen för kvinnor. För män över 60 år är småhus den vanligaste boendeformen i alla åldrar.

Medelålder för kommunens äldre i särskilt boende (Kolada)

2019	2020	2021
85,4	85,1	84,1

Behovet av särskilt boende beräknades före pandemin att öka. Under pandemin (2020-2022) minskade dock antalet ansökningar till särskilt boende. Efter pandemin sågs sedan en ökning av antalet ansökningar. I mars 2023 är antalet personer placerade på särskilt boende högre än innan pandemin.

Kostnaden för ett särskilt boende/dygn var 2022 i snitt 2094 kr. Snittkostnaden för en hemtjänststimme var 459 kr. En månadskostnad för en särskilt boendeplacering var således i snitt 2094 x 30 d v s 62 820 kr/månad eller 753 840 kr/år. Det motsvarar ca 137 timmars hemtjänst/månad eller 1644 timmars hemtjänst/år.

Förvaltningens slutsatser

Förvaltningen gör bedömningen att kommunen inte bör införa platsgaranti för personer 90+ som upplever stor otrygghet. Detta då det redan i befintliga riktlinjer framgår att en helhetsbedömning av den sökandes situation och möjlighet, oavsett ålder, ska vägas samman med en rad parametrar bl a oro och otrygghet. Vidare görs alltid en individuell bedömning vid handläggning av ärenden enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen. Behovet av att införa en platsgaranti för en viss målgrupp anses därför inte föreligga. Danderyds kommun som motionärerna hänvisar till kan inte heller sägas ha en platsgaranti, för den i motionen angivna målgruppen, då stor

otrygghet i ordinärt boende för personer 90 år och äldre bara är ett av flera exempel på bedömningsgrunder som tas i beaktande i behovsprövningen.

Ytterligare en anledning till att inte införa det motionärerna föreslår är att det, med tanke på det allt högre antalet invånare som är 90 år och äldre, skulle kunna leda till att det blir platsbrist speciellt på somatiska platser. Detta då personer utan demensdiagnos inte får placeras på demensavdelningar och de som skulle placeras främst utifrån oro och otrygghet och det faktum att de är 90 år och äldre skulle hamna på en somatisk avdelning. Det skulle i sin tur kunna leda till att personer som är yngre än 90 år och i stort behov av särskilt boende skulle behöva vänta längre på en plats som hen kanske har större behov av än en äldre person som beviljats plats.

Om platsgaranti för personer 90 år och äldre införs kommer det även kunna innebära en ökad kostnad då kostnaden för en individ på särskilt boende/månad motsvarar ett mycket högt antal timmar beviljad hemtjänst/månad. Tiden en person bor på boende kan även öka vilket bör tas med i kostnadsberäkningen. Dels utifrån att en plats då blir ”upptagen” längre och att kostnaden för varje enskild individ totalt blir större.

Slutligen är även ett perspektiv som kan vara viktigt att lyfta i sammanhanget att särskilt boende för äldre är en boendeform där personer med mycket omfattande omvårdnadsbehov bor och där verksamheten är anpassad efter denna målgrupp. Hur stort intresset är för en sådan boendeform för en person som inte har dessa stora omvårdnadsbehov utan beviljas insatsen mot grund av oro och otrygghet i det ordinära boendet samt hur lämplig miljön är för denna målgrupp bör även det tas i beaktande.